

4835

۲ —

۱
۱۸۰

۲۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اهدا به:

مردان و زنان مسلمانی که حریم احکام الهی را پاس می‌دارند

سرشناسه:	بنی احمدی، ابوالفضل، ۱۳۴۵
عنوان و نام پدید آور:	عده زنان (بررسی تطبیقی از منظر فقه و قانون / تألیف ابوالفضل بنی احمدی
مشخصات ناشر:	قم: انتشارات امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> ، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری:	رقعی ۱۸۲ ص.
وضعیت فهرست نویسی:	فیا.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۹۹۷۶-۲۷-۳
یادداشت:	کتابنامه به صورت زیر نویس.
موضوع:	فقهی، ازدواج، عده زنان، فقه شیعه، فقه اهل سنت، پژوهش تطبیقی.
شناسه افزوده:	مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> .
رده بندی کنگره:	۱۳۹۷ س ۵۸/۲۵/د۵ BP

عِدَّةُ زَنان

بررسی تطبیقی از منظر فقه و قانون

مؤلف:	ابوالفضل بنی احمدی
ناشر:	انتشارات امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small>
چاپخانه:	طاها
صفحه آرایی:	احمد مؤتمنی
ویراستار:	ابوالفضل طریقه دار
تاریخ و نوبت چاپ:	اول / پاییز ۱۳۹۷
تعداد:	۲۰۰۰ نسخه
قیمت:	۳۵۰۰۰ تومان

قم - خیابان حجّیه - کوی معلم غربی ۱۶ - پلاک ۵

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۱۱۸۴ - دورنگار: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۷۶۴

مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع)

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف است

عِدَّة زَنَان

بررسی تطبیقی از منظر فقه و قانون

ابوالفضل بنی احمدی

تجدید

نوشتار پیش رو حاصل تلاش مجدّانه فاضل ارجمند جناب حمید اسلام دایم بنی محمدی
در موضوع فقهی عده می باشد.

هر چند این بحث فقهی از قدیم در کتب فقهی ما مطرح بوده و هست ولی استیاز این
نوشتار علاوه بر دقت و تتبع نکات ذیل می باشد.

۱) توجّه به آراء، احکام سنت و توجّه به فقه مقارن.

۲) توجّه به آیات و احادیث و بسره گیری عالمانه از این دو جهت تبیین مسائل
فقهی مربوط به عده.

۳) طرح سوالات جدید جهت زمینه سازی پژوهش های فقهی.

۴) تطبیق قوانین حاکم در کشور با مسائل فقهی عده.

۵) تحلیل روانشناسانه در برخی از موضوعات که در خور مامل می باشد.
امید آنکه تلاش این بنده گوار مورد قبول حضرت حق و مامل نفیست در حال نظر قرار گیرد.

محسن کازرونی - عضو هیئت مدیره
کلیه ۲۷، ۶۱۷

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
----	-------

فصل اول

مفاهیم و مبادی بحث

۱۹	بررسی واژگانی و اصطلاحی
۲۰	تعریف عده
۲۳	فلسفه تشریح عده
۲۷	۱. جلوگیری از اختلاط نسب
۲۸	۲. رعایت بهداشت و جلوگیری از بیماری
۳۰	۳. امکان رجوع شوهر در طلاق رجعی
۳۱	۴. حفظ حیات جنین
۳۱	عده زنان ناامید از قاعدگی و نیز بدون رحم
۳۵	ارزیابی گفتار فقیهان
۳۶	۵. احترام به شوهر در فوت
۳۸	۶. حفظ حرمت اعضاء خانواده

عِدَّة زنان

- ۳۹ ۷. ارج نهادن به شخصیت و کرامت انسانی زن
- ۴۱ ۸. تبعیدی بودن عده
- ۴۲ اقسام عده
- ۴۲ ۱. عده طلاق
- ۴۴ استفتائات
- ۴۶ انواع عده طلاق
- ۴۸ ۲. عده وفات
- ۴۸ ۳. عده ازدواج موقت
- ۴۹ ۴. عده آمیزش به شبهه
- ۵۰ ۵. عده مفقودالاثار
- ۵۰ ۶. عده زناکار
- ۵۱ ۷. عده ناشی از ارتداد
- ۵۱ ۸. عده ناشی از عیب
- ۵۲ ۹. عده ناشی از شیر خوردن
- ۵۴ ازدواج‌های حرام؛ عده و احکام شرعی آن
- ۵۶ احکام شرعی ازدواج‌های ناصحیح
- ۵۶ یکم
- ۵۷ دوم
- ۵۷ سوم
- ۵۸ چهارم
- ۶۰ پنجم
- ۶۱ ششم

فهرست مطالب

۶۳	هفتم
۶۳	هشتم
۶۴	نهم
۶۵	احکام و آثار عده
۶۵	۱. حرمت ازدواج در عده
۶۷	۲. زنا در حال عده
۶۷	۳. خواستگاری در عده
۶۸	۴. اخراج و خروج زن از منزل
۶۸	احکام عده طلاق رجعی (استفتائات)
۷۰	۵. نفقه زمان عده
۷۱	روابط مالی در قانون
۷۳	ثابت نبودن میزان مقرری ماهانه
۷۴	مبنا و ماهیت حقوقی مقرری ماهانه
۷۴	۶. رعایت حداد
۷۸	نظر امام خمینی <small>رحمته الله علیه</small> درباره حداد

فصل دوم

مدت عده از منظر فقه و حقوق

۸۳	مدت عده وفات
۸۳	۱. عده وفات زن حامل
۸۴	الف. کتاب
۸۴	ب. سنت

عِدَّة زَنان

- ج. اجماع ۸۸
۲. عِدَّة وفات زن حامل ۸۸
- الف. کتاب ۸۸
- ب. سنّت ۸۹
- آغاز عِدَّة وفات ۹۰
۳. فوت شوهر در عِدَّة طلاق رجعی ۹۱
۴. فوت شوهر در عِدَّة طلاق بائن و فسخ نکاح ۹۲
۵. لزوم نگهداری عده وفات در مواردی غیر از مرگ شوهر ۹۳
- الف. عِدَّة وفات زوجه شخص مفقودالامر ۹۳
- ب. عِدَّة وفات زوجه مرتد فطری ۹۴
- مدت عِدَّة طلاق ۹۷
۱. عِدَّة طلاق و فسخ نکاح در زن حامل ۹۷
- عِدَّة زنانی که عادت زنانگی می‌بینند (ذات اقراء) ۹۸
۲. عِدَّة زنی که عادت زنانگی نمی‌بینند (ذات الشهور) ۱۰۱
- ۱-۲- یائسه مشکوکه ۱۰۱
- ۲-۲- مسترابه ۱۰۱
- ۲-۳- ذات القرء ۱۰۲
- ۲-۴- عِدَّة زنان فاقد عادت ماهانه ۱۰۴
- طولانی‌ترین زمان عده ۱۰۵
۳. عِدَّة طلاق و فسخ نکاح در زن حامل ۱۰۸
- عِدَّة وطی به شبهه ۱۱۲
- عده در نکاح موقت ۱۱۶

فهرست مطالب

۱. عده زنان حامل در نکاح موقت ۱۱۶
- ۱-۱. عده زن حائض ۱۱۶
- دیدگاه نخست ۱۱۶
- دیدگاه دوم ۱۱۹
- ۲-۱. عده زن غیر حائض ۱۲۰
- ۳-۱. عده زنان حامل در نکاح موقت ۱۲۱
- ۴-۱. زنان دو عده‌ای ۱۲۲
- پرسش‌ها و پاسخ‌ها ۱۲۵

فصل سوم

عده در فقه اهل سنت

- عده در فقه اهل سنت ۱۳۵
- تعریف عده ۱۳۵
- فلسفه عده از نگاه اهل سنت ۱۳۶
۱. فلسفه عده وفات: ۱۳۶
۲. عامل صلح و رجوع ۱۳۷
۲. فلسفه عده وفات ۱۳۷
- الف. اظهار همدردی ۱۳۸
- ب. حفظ وقار و احترام و حس وفاداری زن ۱۳۹
- ج. اطمینان از عدم بارداری ۱۳۹
- اقسام عده ۱۴۰
۱. عده وفات ۱۴۰

عِدَّة زَنان

- ۱۴۱..... ۲. عِدَّة در ارتداد فطری زوج
- ۱۴۲..... ۳. عِدَّة در مفقودالانثر شدن زوج
- ۱۴۳..... عِدَّة ازدواج موقت از نگاه اهل سنت
- ۱۴۴..... عِدَّة زناکار
- ۱۴۵..... وطی به شبهه
- ۱۴۶..... الف) وطی در عِدَّة طلاق
- ۱۴۶..... ب) وطی در عده و حمل از شبهه
- ۱۴۷..... ج) وطی در عِدَّة وفات
- ۱۴۸..... د) زمان شروع عِدَّة وطی به شبهه
- ۱۴۸..... ه) نَفَقَةُ حمل از شبهه
- ۱۴۹..... خلاصه
- ۱۴۹..... عِدَّة مطلقه باردار
- ۱۵۰..... دیدگاه مذهب‌های چهارگانه
- ۱۵۱..... ویژگی‌های حمل
- ۱۵۲..... دیدگاه حنبلی و شافعی
- ۱۵۳..... عِدَّة زنان اهل کتاب
- ۱۵۴..... احکام عِدَّة در فقه اهل سنت
- ۱۵۴..... ۱. حق مسکن و حکم خروج و اخراج از منزل در عِدَّة طلاق
- ۱۵۷..... مراد از «فاحشهُ مینه» چیست؟
- ۱۵۷..... چکیده دیدگاه‌ها
- ۱۵۸..... عذرهای مشروع برای خروج از منزل طلاق
- ۱۵۹..... ۲. نَفَقَةُ زن در عِدَّة طلاق

فهرست مطالب

۱۵۹	الف) نفقهٔ مطلقهٔ رجعیه
۱۶۰	ب) مطلقهٔ باینه
۱۶۰	مطلقهٔ باینهٔ باردار
۱۶۱	مطلقهٔ باینهٔ غیرباردار
۱۶۲	بررسی و ارزیابی
۱۶۵	نتیجه‌گیری
۱۶۹	قوانین موضوعه دربارهٔ عده
۱۶۹	الف) قوانین مستقیم در مورد عده
۱۷۰	ب) قوانین غیرمستقیم دربارهٔ عده
۱۷۱	انواع عده، فسخ‌ها و جدایی‌ها
۱۷۳	پیشنهادهایی برای پژوهش
۱۷۷	کتاب‌نامه
۱۷۷	منابع فارسی
۱۷۷	منابع عربی
۱۸۱	مقالات
۱۸۱	منابع دیجیتالی

مقدمه

عده یکی از واجبات فقهی است که مستند آن نیز قرآن و سنت می‌باشد و فقهای مذاهب اسلامی بر آن اجماع دارند. سیر تشریح آن در شرع مقدّس، حاکی از کرامت و ارزش انسانی زن مسلمان است که آثار فقهی و حقوقی بسیاری بر آن بار خواهد شد.

عده از جمله احکام امضایی دین مبین اسلام است، که در سایه تغییرات شارع، تابع نظام خاص و هدفمندی شده و دارای ماهیتی آمیخته از حق و تکلیف است؛ به این معنا که در برابر رعایت عده توسط زن، مرد نیز بار نفقه‌ی زن را در ایام عده (طلاق رجعی) بر دوش می‌کشد.

فقها مبانی و فلسفه‌های متعددی را در «قالب حکمت‌های عده» بیان کرده‌اند، اما این مبانی، توان توجیه و تفسیر تمام احکام عده را ندارند، زیرا عده به عنوان یکی از احکام الهی دارای حکمت و علت گوناگون است.

مهم‌ترین حکمت و فلسفه عده «صیانت از نسب» است، اما می‌بینیم که

عده زنان

در صورت محرز شدن عدم بارداری و یا نابارور بودن زن، وی همچنان مکلف به نگه‌داری عده است، و با اینکه، یکی از حکمت‌ها یا حداکثر، حکمت تشریح عده از میان می‌رود، اما باز هم علت نهفته در این حکم همچنان باقی است و تشخیص سقوط یا عدم سقوط حکم از سوی انسان با بهره‌ی اندک علمی، در برابر دریای بیکران علم الهی، نه تنها غیرممکن بوده، بلکه توسل جستن به قیاس مستنبط‌العله و تنقیح مناط است، که از نظر شیعه قابل قبول نیست، بنابراین باید در این قبیل موارد، متعبد به احکام الهی گردید.

فقهای امامیه برای استخراج احکام مربوط به عده، کاوش‌های فراوانی در متن کتاب و سنت کرده‌اند و ثمره تلاش پی‌گیر آن‌ها تدوین ابواب فقه خانواده و در ذیل آن، عده و اقسام آن است. قانون‌گذار محاکم قضایی نیز به تأسی از احکام فقهی فقها، قوانین مربوط را نگاشته‌اند که در بسیاری موارد با فقه شیعه هم‌خوانی و در برخی موارد اختلافات جزئی دارد و گاهی نیز سکوت نموده است.

به‌هر حال، عده به عنوان یک حکم فقهی مختص زنان، در فقه اسلامی مطرح و از جانب تمامی مذاهب اسلامی پذیرفته شده است. وجوب نگه‌داری عده از جانب زنان به قدری مهم است که بخش مهمی از احکام نکاح را به خود اختصاص داده است. صاحب جواهر و شهید ثانی هریک در این‌باره نظریاتی دارند که در این پژوهش به آن‌ها توجه خواهد شد. از سوی دیگر، قوانین موضوعه ایران که تحت تأثیر فقه شیعه نگاشته شده منبع مهمی برای احکام اجرایی خواهد بود.

به نظر می‌رسد با همه کوششی که در این زمینه توسط علما و دانشمندان گذشته و حال صورت گرفته هنوز جای کار دارد و باید نیازهای امروز جامعه را برطرف کرد و محققان و پژوهشگران به پرسش‌ها و شبهات مردم پاسخ دهند؛ پرسش‌هایی از این قبیل:

اگر علت اصلی عده و یا یکی از مهم‌ترین علل آن جلوگیری از اختلاط نسب است، پس:

- چرا در مورد زنی که رحم خود را درآورده و دیگر رحمی ندارد باز هم این حکم جاری است؟

- چرا در مورد زنی که همسرش عینین است و امکان باردار کردن زن را ندارد همچنان طبق این حکم باید عده نگه دارد؟

- چرا در مورد زنی که فقط آمیزش از دبر داشته و احتمال باردار شدن کاملاً منتفی می‌باشد، این حکم جاری است؟

و بسیاری از چراهای دیگر که مبتلابه هستند و هم اکنون در محاکم و اذهان عمومی مطرح است و لازم است پژوهشگران این احکام و پیامدهای عدم رعایت آنها را برای مردم توجیه کنند تا خانواده‌ها و نیز جامعه اسلامی از سلامت و بهداشت روحی و روانی و معنوی و دینی برخوردار باشند.

به هر حال تحقیق حاضر که در سه فصل تنظیم شده در صدد تبیین و تشریح هر چه بیشتر این موضوع و بیان جنبه‌های کاربردی آن در سطح جامعه می‌باشد.

هدف این تحقیق نشان دادن یکی از احکام فقهی مربوط به زنان و

عِدَّة زنان

دلایل وجوب آن به خواننده است. حداقل فایده‌اش این است که اسلام با در نظر گرفتن روح و روان زن در کنار جسمش، به او ارزش داده و با نگاهی روان‌شناسانه به بحث ازدواج و طلاق نگریسته است.

کوشیده‌ایم تا با بررسی تفاوت‌ها و اشتراکات نظریات صاحب‌جواهر، شهید ثانی و قوانین موضوعه بتوانیم راهکاری برای طرح این پرسش‌ها و پیدا کردن پاسخ‌های مناسب برای مردم در سطح جامعه ارائه کنیم.

در پایان از نخستین آموزگارانم؛ یعنی پدر و مادرم که مجدّانه در تربیتم کوشیدند تشکر می‌کنم. هم‌چنین زحمات همسرم را که با صبوری و بردباری و تشویق دائمی مرا برای ادامه راه پژوهش و تحصیل، یاری رسانده ارج می‌نهم. نیز راهنمایی‌های اساتید و دوستانی که این قلم را در نگارش و پژوهش این اثر یاری رساندند، سپاس می‌گوییم. از خداوند سبحان توفیق روزافزون همراه با عزت و سلامتی را برای همه این عزیزان، مسئلت دارم.

ابوالفضل بنی‌احمدی

اردیبهشت ۱۳۹۷